

шого. Тим самим спілкування і спільна справа набувають урівноважених, розважливих за сутністю гуманних підстав і можуть відбуватися, принаймні, поза агресивними формами.

Етикет у професійній комунікації та діяльності забезпечує інтелігібельний рівень спілкування, зберігаючи при цьому індивідуальність і цілісність особистості кожного учасника цієї діяльності.

На жаль, про комунікативні, морально-психологічні, етикетні проблеми професійної діяльності абітурієнти юридичних ВНЗ не мають уявлення, що знижує їх відповідальність при обранні професії. Студенти у ВНЗ не зорієнтовані достатньою мірою на підготовку їх комунікативних здібностей, здобуваючи у навчальному процесі лише базові уявлення про основи моральної регуляції їхньої діяльності, основи конфліктології і не одержують ні знань, ні навичок оптимальної взаємодії юриста з громадянами, гармонізації морального клімату спілкування, регулювання стосунків у робочому колективі тощо. За межами цілеспрямованого засвоєння залишаються питання інструментарію, необхідного для оптимізації різнобічних взаємодій юриста, серед яких одним із важливіших є етикет.

Зважаючи на універсальну значущість етикетної регуляції спілкування і стосунків, вважаємо, що програма освіти і виховання має бути доповнена курсами ділового та юридичного етикету, що сприятиме формуванню у майбутніх юристів практичних навичок і вмінь роботи з людьми, а також гармонізації ділових взаємин.

Т. І. Бургарт, здобувачка при кафедрі філософії

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ І ПРОЦЕС СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ НОТАТКИ

Процес державотворення в Україні відповідно до вимог Основного Закону країни зорієнтовано на розбудову її як демократичної, соціальної, правової держави, але й досі він розгортається дуже важко і суперечливо. Зрозуміло, у дослідників та навіть пересічних громадян виникає питання: чому у цій царині не відбувається бажаних змін?

Утім, навряд чи слід сумніватися у тому, що усунення перешкод, які заважають розбудові України як демократичної, соціальної, правової держави, можливе лише за умови послідовного приведення до відповідності з принципом верховенства права всієї законодавчої, нормативної бази, що створить необхідне парадигмальне підґрунтя для забезпечення належної ціннісної орієнтації правовому вихованню всіх прошарків її населення.

У зв'язку із цим важливого значення набуває необхідність правової експертизи та відповідної парадигматизації чинного законодавства й усього масиву підзаконних актів, бо саме принцип верховенства права, що витлумачується як визначна інтерсуб'єктивістська інтенція, втілює у собі принципово важливі умови виживання для сучасної української громади в цілому, нормального її функціонування та гармонійного розвитку.

Безперечно, тільки відштовхуючись від такого підходу в удосконаленні правотворчості, можна впевнено розраховувати на створення сприятливих умов для фундаментального оновлення правовиховного процесу. Його успішність напряму пов'язана із відповідними змінами у правосвідомості законодавців, від яких власне й залежить загальний успіх конструювання нової моделі правової сфери у країні.

Такого змісту інноваційна діяльність опосередкована переосмисленням законодавцями розуміння природи феномену права, джерела і закономірності його виникнення та механізму формування у прямих і зворотних зв'язках з іншими сферами буття людини в контексті з'ясування граничних, неюридичних підстав права, якими є його онтологічні, антропологічні, гносеологічні, аксіологічні, інституційні, екосоціальні засади. Саме це вказує на стрижневу площину предметної сфери правового виховання, його ключові змістовні завдання світоглядного характеру. Без усвідомлення таких аспектів сутності природи права не варто очікувати на прирощення того обсягу правових знань, котрі повинні закріпитися як основи правового світогляду українських громадян. Тому слід вважати це завдання одним з головних завдань їх сучасного правового виховання поряд з двома іншими, що пов'язані з формуванням правових почуттів та забезпеченням правомірної поведінки.

Реалізація цього триєдиного комплексу завдань правового виховання сучасного українства має на меті скерувати соціально-правову активність його представників у речіще їх свідомого, професійно виваженого, зацікавленого включення у державотворчий процес з урахуванням їх можливого творчого внеску в цю справу відповідно до фахових відмінностей кожного з них. Йдеться про формування у громадян як правових суб'єктів унаслідок участі у цьому процесі здатності до гармонійної співпраці, гармонійної соціально-правової комунікації. Саме у такий спосіб, на наш погляд, власне й можлива трансформація сучасного українського соціуму в справедливе суспільство.

Саме через інтерсуб'єктивістську редукцію правознавства і правового виховання, гадаємо, можна забезпечити віртуальне моделювання і конструювання свідомою людиною як суб'єктом права певного уявлення — ідеї справедливості як фундаментального вияву ідеального виміру правової реальності, що віддзеркалює один з найважливіших аспектів процесу формування цілісної у своєму розмаїтті правосвідомості репрезентанта постіндустріальної правової культури.

Щодо цього слід підкреслити: праву в його універсальному розумінні іманентно притаманна комунікативність, тому що вона як життєво-природне укорінена у самій природі людини, остаточно закріплюється у процесі її соціалізації як її особлива соціально-правова ознака. З урахуванням сучасного інтерсуб'єктивістського розуміння сутності права як взаємодії носіїв його ідеї, що ґрунтується на вимозі їх взаємовизнання як рівноцінних суб'єктів, виводиться принципова формула співвіднесення образу права образу людини, яка керується гуманістичним правилом не заподіяти будь-якими своїми діями шкоди тому чи іншому суб'єкту права, від якого вона очікує його відповідного додержання. Тому людина, вже як правова особистість, постає самодостатнім феноменом у цілісності власних прав, свобод та обов'язків. Серед них комунікативність набуває фундаментального значення основного принципу правосвідомості людини як правової особистості, що передбачає усвідомлення і додержання нею своєї відповідальності за особисту участь у процесі державотворення.

У цьому власне й вбачаємо принциповий сенс взаємозв'язку правового виховання та процесу державотворення.

В. О. Захарова, здобувачка при кафедрі філософії
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

ЕКОПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ЙОГО ВИВЧЕННЯ

Тому факту, що «перехідна» правосвідомість і правова культура в нашому суспільстві деформовані, багато в чому завдячує відсутність скоординованої, регульованої державою концепції правового виховання населення в цілому, яка враховувала б як особливості кожної верстви населення — вікові, професійні, побутово-матеріальні тощо, так і специфіку кожного виміру правового виховання, зокрема екоправового.

Викривленою ланкою правосвідомості сучасних українців є їх екоправова свідомість. Нещодавнє минуле України, а на разі й сучасність, засвідчують детермінацію як в її радянському, так і сучасному політикумі екофобної моделі мислення та розвитку соціуму. Наслідком такої парадигмальної обмеженості є його суцільна криза, що виявляється у вигляді як проблеми збереження життя наших співвітчизників, так і збереження природного довкілля як його «колиски». Звідси виринає як нагальне питання розв'язання цієї проблеми як фундаментальної філософсько-правової проблеми буття нашого соціуму.